

LEKCIJA 14

Odlazak u crkvu

Odlazak u crkvu • Paljenje sveća • Celivanje ikona • Praćenje liturgije •
Osnovna molitva

Grčka i Srbija dele istu veru – pravoslavno hrišćanstvo – i upravo ta zajednička duhovna nit čini Grčku posebno bliskom destinacijom za srpske vernike. Kada dođete na letovanje, bilo u Olimpijsku regiju, na Halkidiki ili na neko od ostrva, lako ćete приметiti da je crkva uvek u srcu svake zajednice. Liturgija se služi na grčkom jeziku, ali će vam melodije, miris tamjana i toplina kandila biti poznati i bliski, čak i bez ijedne prevedene reči.

Meteori – manastiri između neba i zemlje

Ako boravite u Olimpijskoj regiji ili putujete prema Solunu, svakako nađite vreme za posetu **Μετέωρα** (Me-te-o-ra) – Meteorama. Samo ime na grčkom znači „uzvišen u vazduhu“ ili „lebdeći u zraku“, i nema boljeg opisa za ono što vas čeka.

Na ogromnim stubovima od sive stene iznikli iz ravnice Tesalije, još od XIV veka stoje manastiri. U vreme svog procvata bilo ih je dvadeset četiri; danas je šest aktivno i otvoreno za posetioce:

Μεγάλο Μετέωρο (me-ga-lo me-te-o-ro) – *Veliki Meteor*, najveći i najstariji, podignut sredinom XIV veka.

Βαρλαάμ (var-la-am) – *Varlaam*, poznat po izuzetnim freskama iz XVI veka.

Αγία Τριάδα (a-gi-a tri-a-da) – *Sveta Trojica*, čiji položaj na usamljenom stubu oduzima dah.

Άγιος Στέφανος (a-gios ste-fa-nos) – *Sveti Stefan*, jedini kojem se može prići mostom.

Hodočasnici i turisti dolaze iz celog sveta, ali za pravoslavnog vernika iz Srbije Meteori nisu samo prizor – one su živo monaško predanje koje i danas traje. Liturgija se i dalje služi svako jutro, a kaluđeri i kaluđerice žive u manastirima neprekidno. Pravilo oblačenja je obavezno: pokrivena ramena i kolena, a žene nose suknju ili mogu da uzmu posuđenu na ulazu.

Praktična napomena: Meteori su udaljeni oko 220 km od Soluna i oko 100 km od Olimpa. Idealno ih je uklopiti u putovanje između ove dve tačke. Ulaznica za svaki manastir posebno iznosi oko 3 evra. Na putu su ako idete ka Jonskom moru.

Solun – Crkva Svetog Dimitrija

Ako vaš put vodi kroz Solun – a teško je zaobići ovaj sjajni grad – obavezno posetite **Άγιος Δημήτριος** (a-gios di-mi-tri-os), crkvu Svetog Dimitrija, zaštitnika grada.

Sveti Dimitrije je bio rimski vojnik koji je zbog hrišćanske vere mučenički stradao u Solunu oko 306. godine. Za Grke je ono što je Sveti Sava za Srbe – nacionalni svetac usko vezan za identitet naroda i grada.

Bazilika posvećena njemu jedna je od najvećih i najstarijih hrišćanskih crkava na Balkanu. Prvobitno je podignuta u V veku na mestu mučeništva, a nakon mnogih razaranja i obnova danas stoji u svojoj ranohrišćanskoj veličini, upisana na listu UNESCO-ve svetke baštine.

Unutra vas čekaju:

κρύπτη (kri-pti) – *kripta* ispod crkve u kojoj se nalaze ostaci antičke terme gde je svetitelj mučen, i delovi njegovih moštiju.

ψηφιδωτά (psi-fi-do-ta) – *mozaici* iz V i VII veka, među najbolje očuvanim u čitavom hrišćanskom svetu.

αργυρή λάρνακα (ar-gi-ri lar-na-ka) – *srebrni kovčeg* sa moštima Svetog Dimitrija, koje vernici celivaju.

Slava Svetog Dimitrija. – **η γιορτή του Αγίου Δημητρίου** (i jor-ti tu a-giu di-mi-tri-u) – obeležava ce 26. oktobra i tada ceo Solun ulazi u slavlje.

Nekoliko korisnih fraza za crkvu

Πού είναι η εκκλησία; (pu i-ne i e-kli-si-a?) – *Gde je crkva?*

Τι ώρα αρχίζει η λειτουργία; (ti o-ra ar-hi-zi i li-tur-gi-a?) – *U koliko sati počinje liturgija?*

Μπορώ να προσκυνήσω την εικόνα; (bo-ro na pros-ki-ni-so tin i-ko-na?) – *Mogu li da celivam ikonu?*

Πού είναι τα κεριά; (pu i-ne ta ke-ri-a?) – *Gde su sveće?*

Χρόνια πολλά! (hro-nia po-la!) – *Mnoga leta!* (čestita se na crkvenim slavljima)

Ana i Jorgos dolaze u crkvu Svetog Dimitrija u Solunu na nedeljnu liturgiju. Ana je prvi put u pravoslavnoj crkvi u Grčkoj i Jorgos joj pokazuje osnovna pravila ponašanja.

RAZGOVOR

Ispred crkve

Jorgos:

Εδώ είναι η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.

(e-do i-ne i e-kli-si-a tu a-gi-u di-mi-tri-u)

Ovo je crkva Svetog Dimitrija.

Ana:

Είναι πολύ όμορφη.

(i-ne po-li o-mor-fi)

Veoma je lepa.

Ulazak u crkvu

Jorgos:

Μπαίνουμε σιγά-σιγά και κάνουμε τον σταυρό μας.

(be-nu-me si-**ga** si-**ga** ke ka-nu-me ton sta-**vro** mas)

Ulazimo polako i prekrstimo se.

Ana:

Έτσι;

(e-ci)

Ovako?

Jorgos:

Ναι, έτσι. (ne e-ci)

Da, tako.

Paljenje sveća

Jorgos:

Ανάβουμε ένα κερί για προσευχή.

(a-**na**-vu-me e-na ke-ri ja pro-sef-**hi**)

Palimo sveću za molitvu.

Ana:

Πού το βάζω;

(pu to **va**-zo)

Gde da je stavim?

Jorgos:

Εκεί μπροστά.

(e-**ki** bro-**sta**)

Tamo napred.

Celivanje ikona

Jorgos:

Φιλούμε τις εικόνες με σεβασμό.

(fi-**lu**-me tis i-**ko**-nes me se-va-**smo**)

Celivamo ikone sa poštovanjem.

Ana:

Είναι παράδοση;

(i-ne pa-**ra**-di-si)

Da li je to tradicija?

Jorgos:

Ναι, στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

(ne stin or-**tho**-dok-si e-kli-si-a)

Da, u pravoslavnoj crkvi.

U crkvi

Jorgos:

Καθόμαστε στο στασίδι.

(**ka**-tho-ma-ste sto sta-si-di)

Sedimo u klupi.

Ana:

Πρέπει να μιλάμε;

(**pre**-pi na mi-la-me)

Da li treba da pričamo?

Jorgos:

Όχι, μιλάμε σιγά ή καθόλου.

(o-hi mi-la-me si-**ga** i ka-**tho**-lu)

(Ne, govorimo tiho ili uopšte ne.)

Tok liturgije

Sveštenik (Ιερέας):

Ειρήνη σε όλους.

(i-**ri**-ni se o-lus)

Mir svima.

Vernici (Πιστοί):

Κύριε ελέησον.

(**Ki**-ri-e e-**le**-i-son)

Gospode, pomiluj.

Posle liturgije

Ana:

Ήταν πολύ όμορφη εμπειρία.

(i-tan po-li o-mor-fi em-pi-ri-a)

(Bilo je veoma lepo iskustvo.)

Jorgos:

Χαίρομαι που ήρθες.

(**he**-ro-me pu ir-thes)

Drago mi je što si došla.

Kratko pravilo ponašanja

ulazak: **κάνω τον σταυρό μου** (ka-no ton sta-vro mu) – *krstim se*

sveća: **ανάβω κερί** (a-na-vo ke-ri) – *palim sveću*

ikone: **φιλώ τις εικόνες** (fi-lo tis i-ko-nes) – *celivam ikone*

ponašanje: **ήσυχα και με σεβασμό** (i-si-ha ke me se-se-va-smo) – *tiho i sa poštovanjem*

liturgija: **συμμετέχω στην προσευχή** (sim-me-te-ho stin pro-sef-hi) – *učestvujem u molitvi*

REČI I IZRAZI

Crkva i bogoslužjenje

ξω από την εκκλησία (ek-so a-po tin e-kli-si-a) – *ispred crkve*

είσοδος (i-so-dos) – *ulaz*

ιερέας (je-re-as) – *sveštenik*

πιστός (pi-stos) – *vernik*

προσευχή (pro-sef-hi) – *molitva*

Ευαγγέλιο (ev-an-ge-li-o) – *Jevandjelje*

εκκλησία (e-kli-si-a) – *crkva*

ναός (na-os) – *hram*

Θεία Λειτουργία (thi-a li-tur-gi-a) – *Sveta Liturgija*

Θεία Κοινωνία (thi-a ki-no-ni-a) – *Sveto pričesće*

Αγία Γραφή (a-gi-a gra-fi) – *Sveto pismo*

Sveće, ikone i crkveni predmeti

κερί (ke-ri) – *sveća*

ανάβω κερί (a-na-vo ke-ri) – *palim sveću*

εικόνα (i-ko-na) – *ikona*

φιλώ την εικόνα (fi-lo tin i-ko-na) – *celivam ikonu*

καντήλι (kan-di-li) – *kandilo*

θυμίαμα (thi-mi-a-ma) – *tamjan*

σταυρός (sta-vros) – *krst*

κάνω τον σταυρό μου (ka-no ton sta-vro mu) – *krstim se*

U crkvi

στασίδι (sta-si-di) – *crkvena klupa*

ψαλμωδία (psal-mo-di-a) – *pojanje*

ψάλτης (psal-tis) – *pojac*

μετάνοια (me-ta-noi-a) – *metanija, poklon*

ευλογία (ev-lo-gi-a) – *blagoslov*

ευλογείτε (ev-lo-gi-te) – *blagoslovite*

Μοναστικό i hodočašće

μοναστήρι (mo-na-sti-ri) – *manastir*
μοναχός (mo-na-hos) – *monah*
μοναχή (mo-na-hi) – *monahinja*
προσκυνητής (pros-ki-ni-tis) – *hodočasnik*
προσκυνώ (pros-ki-no) – *poklanjam se, celivam*
λείψανα (li-psa-na) – *mošti*
λάρνακα (lar-na-ka) – *kovčeg za mošti*

Svetitelji i praznici

άγιος (a-gi-os) – *svetitelj*
αγία (a-gi-a) – *svetiteljka*
γιορτή (jor-ti) – *praznik, slavlje*
Ορθόδοξη Εκκλησία (or-tho-dok-si e-kli-si-a) – *Pravoslavna crkva*

Najvažnije liturgijske fraze

Κύριε ελέησον (kí-ri-e e-le-i-son) – *Gospode, pomiluj*
Ειρήνη σε όλους (i-ri-ni se o-lus) – *Mir svima*
Αμήν (a-min) – *Amin*
Δόξα σοι ο Θεός (do-ksa si o the-os) – *Slava Tebi Bože*
Χριστός Ανέστη (hri-stos a-ne-sti) – *Hristos vaskrse*
Αληθώς Ανέστη (a-li-thos a-ne-sti) – *Vaistinu vaskrse*
Χρόνια πολλά (hro-ni-a po-la) – *Mnoga leta*
Ο Θεός μαζί σας (o the-os ma-zi sas) – *Bog sa vama*

Korisni glagoli

προσεύχομαι (pro-sef-ho-me) – *molim se*
ανάβω (a-na-vo) – *palim*
προσκυνώ (pros-ki-no) – *celivam, poklanjam se*
εισέρχομαι (i-ser-ho-me) – *ulazim*
ακούω (a-ku-o) – *slušam*
ψάλλω (psal-lo) – *pojim, pevam u crkvi*
συμμετέχω (sim-me-te-ho) – *učestvujem*
κοινωνώ (ki-no-no) – *pričesćujem se*
ευλογώ (ev-lo-go) – *blagosiljam*
μετανοώ (me-ta-no-o) – *kajem se*

Osnovne crkvene reči koje treba zapamtiti

Θεός (the-os) – *Bog*

Χριστός (hri-stos) – *Hristos*

Παναγία (pa-na-gi-a) – *Presveta Bogorodica*

Άγιος (a-gi-os) – *sveti*

εκκλησία (e-kli-si-a) – *crkva*

προσευχή (pro-sef-hi) – *molitva*

Λειτουργία (li-tur-gi-a) – *liturgija*

κερί (ke-ri) – *sveća*

εικόνα (i-ko-na) – *ikona*

σταυρός (sta-vros) – *krst*

Ovih deset reči čine osnovu razumevanja gotovo svake posete pravoslavnoj crkvi u Grčkoj.

NAPOMENA

Kada prisustvujete liturgiji u grčkoj crkvi, slobodno sednite u klupe i pratite šta rade grci; kada ustaju i kada sede. Žene sede na levoj strani a muškarci na desnoj. Ako biste prekršili ovo pravilo, revnosni pomoćnik će doleteti do vas da vas upozori da ste na pogrešnoj strani.

Fotografisanje za vreme službe je strogo zabranjeno.

Ako želite da se pričestite, javite se svešteniku pre liturgije i recite:

Πάτερ, είμαι από τη Σερβία. Μπορώ να κοινωνήσω; (pa-ter, i-me a-po ti ser-vi-a. bo-ro na ki-no-ni-so? – *Oče, ja sam iz Srbije. Da li mogu da se pričestim?*
Da potsetimo, ako čujete ne, to znači da.